

RAZJEDINJENO KRALJEVSTVO I KRNJA UNIJA

Kockanje Davida Camerona sa sudbinom Evropske unije i svih nas koji joj težimo završilo je glasanjem većeg dijela građana Velike Britanije za izlazak iz EU. Javnost Velike Britanije će se već od danas morati nositi sa direktnim i indirektnim posljedicama ovakve odluke, dok je za ostatak Evropske unije ovo hladno otriježnjenje.

Već sama kampanja je razotkrila niz podjela unutar britanskog društva, međutim sam čin glasanja za izlazak iz EU će otvoriti nove podjele, koje bi dugoročno mogle voditi i raspadu ove zemlje. Lideri Škotske nacionalne stranke i sjevernoirskog Sinn Fein-a svojim su biračima obećali održavanje referenduma o otcjepljenju od Ujedinjenog Kraljevstva ukoliko bi se ostatak zemlje opredijelio za izlazak iz EU. I to je samo po sebi jedan od ključnih pokazatelja da se ovaj referendum nije ticao toliko samog odnosa građana Velike Britanije prema EU, nego da je to bio i referendum o sudbini Britanije kao zajednice, ali i kao društva. Kampanja za izlazak iz Evropske unije vođena je kroz izazivanje straha, nepovjerenja, pa čak i mržnje protiv svega što je drugo i drugačije. Ništa u skorijoj prošlosti ove zemlje nije pokazalo svu dubinu unutrašnjih podjela, koje su odavno prevazišle puka stranačka razmimoilaženja i simboličke geografske pripadnosti – podjele po osnovu vjere, boje, nacije, odnosa prema imigracijama, odnosa prema strancima, ekonomske i statusne podjele, itd. Upravo zbog toga je rizik bio ovako važnu odluku koja se odnosi ne samo na Veliku Britaniju, nego i na ostatak EU i Evrope, prepustiti biračima umjesto zakonodavnim tijelima.

David Cameron je dao ostavku, što je u ukupnom poretku stvari potpuno sporedna tema, međutim jeste pokazatelj sve ironije ove situacije u kojoj se Cameron našao. Podsjećanja radi, britanski premijer je obećao održavanje referenduma o izlasku iz EU pred izbore 2015. godine kako bi za svoju kandidaturu osigurao podršku euroskeptičnog dijela Konzervativne stranke. Unutarstranačko primirje je bilo kratkog daha. David Cameron se opredijelio za ostanak unutar EU nakon što je od vođstva EU izdejstvovao obećanja da će određeni zahtjevi Velike Britanije za reformom EU biti uvaženi, dok je dio Konzervativne stranke odlučio da vodi kampanju za izlazak.

U tome se naročito isticao bivši gradonačelnik Londona, Boris Johnson, čije su lične ambicije takođe bile presudne u odluci za koju stranu se opredijeliti, iako se prethodno otvoreno zalagao za ostanak u EU. Boris Johnson je u kampanji za izlazak iz EU vidio prvenstveno priliku da se oslabi pozicija Davida Camerona na mjestu premijera i vođe konzervativaca, te da se koristeći razne tehnike samopromocije postavi kao njegova buduća zamjena. On je svojim karikaturnim istupima i argumentima protiv EU koji su bili zasnovani na populizmu, rijetko i na činjenicama, držao pažnju javnosti i izborio ogromnu vidljivost u medijima.

Interesantno je da je na sam dan referenduma Johnson priznao da je istovremeno napisao dva članka za Telegraph – jedan ZA i jedan PROTIV ostanka u EU, što samo govori o njegovoj pragmatičnosti i spremnosti da se prikloni strani za koju je smatrao da će mu lično donijeti više koristi.

Centralna politička ličnost koja slavi pobjedu nakon referenduma je Nigel Farage, lider Stranke za nezavisnost Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP), čiji je uspon u posljednjih pet godina izazvao strah i u Konzervativnoj i u Laburističkoj stranci. Cameron je obećao referendum djelimično i kako bi vratio podršku dijela birača koji su se okretali UKIP-u. Odluka DA za izlazak iz EU je sama po sebi ogroman vjetar u leđa britanskoj desnici, i najava njenog jačanja u predstojećem periodu.

Imajući u vidu motivacije ključnih ljudi i jedne i druge strane u protekloj kampanji te potencijalne efekte izlaske VB iz EU, Martin Wolf, kolumnista u Financial Times-u, je napisao da je referendum „najneodgovorniji potez britanske vlade u toku mog životnog vijeka”. Strmoglavni pad funte u prvih par sati nakon što su rezultati postali očigledni samo je jedan od dokaza u kojem pravcu će ova odluka voditi ekonomiju Velike Britanije. David Cameron ne samo da nije uspio zakrpati podjele unutar vlastite stranke, nego je dodatno produbio pukotine koje su se prije njegovog mandata mogle samo nazirati. On će zasigurno ostati zabilježen u istoriji Velike Britanije kao premijer koji je dozvolio da i latentne i otvorene podjele u društvu isplivaju na površinu kao nikad ranije u modernoj istoriji ove zemlje.

Sudeći prema prvim rezultatima koji su pristigli, u konačnici je presudio slab odziv mladih ljudi te glasača u Škotskoj, Sjevernoj Irskoj i velikim gradovima poput Liverpula, Londona, Birmingema, itd. Ovakvo opredjeljenje britanskih glasača zasnovano je prije svega na stavovima prema vrlo nepopularnim socijalnim i ekonomskim reformama koje Vlada na čelu sa Cameronom provodi već niz godina. Zbog toga je postojao opravdani strah da je za veliki dio građana ovo bio referendum o Cameronu kao premijeru, i da je sama Cameronova podrška ostanku unutar EU bila razlog nekima da glasaju protiv. Za razliku od konzervativaca, laburisti su odlučili da izraze jedinstvenu partijsku podršku ostanku u EU. Međutim, opozicioni lider, Jeremy Corbin, nije mnogo pomogao time što se držao po strani u toku kampanje. Ovakav rezultat pokazuje i strašnu odrođenost britanske političke elite od interesa građana, od stavova različitih segmenata društva, koji su se dodatno polarizirali tokom ove kampanje. Velika Britanija je dan nakon referenduma kraljevstvo razjedinjeno po linijama svega onoga što je ovo društvo mučilo već godinama.

Pored unutrašnjih faktora, takođe ne treba zanemariti i dugogodišnji antagonizam prema EU, naročito prema pojedinim njenim članicama – prvenstveno Njemačkoj i Francuskoj – koju su vodili britanski privatni mediji, a koja je bila zasnovana na teoriji o britanskoj posebnosti (exceptionalism). Ovakav ishod referenduma je u velikoj mjeri i pobjeda desničarski orijentisanih medija, koji su u nedostatku konstruktivnog političkog vođstva uspjeli dodatno mobilizirati građane da glasaju protiv ostanka u EU.

S druge strane, Evropska unija nije ozbiljno shvatala referendum i slabo su procijenili koliko je realna bila mogućnost izlaska Velike Britanije iz EU. Značajno okupirana izbjegličkom krizom EU je pokazala sve svoje slabosti, koje su poslužile kao dodatna argumentacija za britanske euroskeptike.

Nakon svih procesa evolucije EU u posljednjih 30-tak godina koje su vodile većoj koheziji zajednice, realnost je sada opet vraća na njemačko-francusku osovinu od koje je sve i počelo. Kao što je vođa Nigel Farage rekao na dan referenduma – duh euroskepticizma je pušten, i ne samo da je zahvatio veliki dio Britanije, nego i Danske, Poljske, Italije, i ko zna gdje ćemo još moći očekivati pozive za izlazak iz EU. Zbog toga je realno očekivati da se evropska javnost opredijeli za još snažniju podršku desničarskim strankama u svojim zemljama nakon ovog referenduma.

Efekti neodgovornog ponašanja britanske vlade će se odraziti i na naš region. Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja koja bi itekako mogla na svojoj koži osjetiti sve negativne efekte odsustva Velike Britanije iz EU, prvenstveno tako što će izgubiti velikog, ako ne i jedinog ozbiljnog, saveznika unutar EU. Teško je zamisliti da bi evropskom putu BiH išta drugo moglo nauditi više od ponašanja domaćih političara, ali će taj put bez podrške Velike Britanije sigurno biti dodatno usporen. Takođe se može očekivati promjena stava prema ulasku u EU od strane onih snaga u BiH koje su na različite načine i do sada blokirale taj put, iako su se u javnosti deklarativno za njega zalagale. Ovo je svakako prilika za preispitivanje vlastitih motivacija za ulazak u EU – radimo li to zbog sebe ili zato jer to od nas očekuju drugi? S druge strane, izlazak Velike Britanije iz EU će svakako rezultirati još čvršćim vezama sa Sjedinjenim Američkim Državama, što bi gledano iz naše perspektive moglo imati pozitivan efekat na ulazak BiH u NATO.

Sva prava i obaveze Velike Britanije unutar struktura EU nastavljaju da se primjenjuju do formalnog istupanja, što je potvrdio i Donald Tusk. Iako član 50. Lisabonskog sporazuma omogućava izlazak jedne od članica, EU će zasigurno insistirati na procesu pregovora za istupanje, što bi mogao biti dugotrajan proces. Novi trgovinski sporazum između EU i Velike Britanije bi mogao stupiti na snagu tek nakon sedam godina. Međutim, izlazak iz EU ne mora biti automatska odluka. Rezultat referenduma nije zakonski obavezujući te nije isključeno da vlada zbog marginalne pobjede ipak odluči da konačnu riječ prepusti parlamentu. Slična situacija se desila i 1975. godine, kada je tadašnji član parlamenta Enoch Powell tražio da se parlament izjasni o ostanku u tadašnjoj Evropskoj ekonomskoj zajednici. Iako ga zakonski odluka na referendumu ne obavezuje da pokrene mehanizam za izlazak iz EU, problem je u tome što se Cameron politički obavezao u javnosti da će poštovati rezultate referenduma i automatski o tome obavijestiti EU. Svjestan posljedica, Cameron je u konačnici odlučio da tu odgovornosti prepusti svom nasljedniku, što se neće desiti prije jeseni. Ta će odluka vjerovatno zavisiti i od ekonomskih efekata koji će do jeseni biti itekako vidljivi. Standard&Poor's je već objavio da bi VB vjerovatno mogla izgubiti AAA kreditni rejting.

Evropskoj uniji predstoji period unutrašnje konsolidacije, kojeg će svakako ometati nestabilnost finansijskog tržišta, izbjeglička kriza, rastući terorizam i loša sigurnosna situacija. To je i najvažnija poruka za nas koji još uvijek težimo da se priključimo EU – Evropska unija će se nakon ovog referendum još više morati baviti sobom i svojim unutrašnjim pitanjima, nego problematičnim kandidatima kao što je BiH. Za nadati se da će referendum u Velikoj Britaniji biti alarm za ostale članice Evropske unije da napuste svoje partikularističke interese i okrenu se onome zbog čega je Evropska unija u ovom obliku formirana – a to su zajedničke vrijednosti. To je ključni argument na koji EU nije uspjela da podsjeti javnost Velike Britanije tokom rasprave o izlasku! U tom smislu i lideri EU, ali i pojedinih članica, naročito Njemačke i Francuske, snose ogromnu odgovornost za ovakav ishod referenduma.

Svojim tvrdoglavim potenciranjem ekonomskih efekata izlaska Britanije iz EU, potpuno su zanemarili činjenicu da je EU bila prvenstveno mirovni projekat, čija je svrha bila da objedini članice oko jezgra zajedničkih vrijednosti. Možda i najveći doprinos Velike Britanije unutar EU je bio kroz izgrađen sistem vrijednosti zasnovan na velikom stepenu sloboda, toleranciji, multietničnosti i raznolikosti svih vrsta - demokratiji koja je primjer za sve tranzicijske demokratije koje teže da se priključe EU.

Ovo je i poraz birokratizirane Evropske unije, koja je postala svrha sama sebi, i identitet zajednice podredila interesima održanja EU kao strukture. Rezultat je balkanizacija Velike Britanije i Evrope, umjesto evropeizacije Balkana. To je i lekcija, za one koji žele iz ovoga nešto naučiti – EU mora konačno uvidjeti da novi talas proširenja, koji bi ovaj put obuhvatio ostatak Balkana, može doprinijeti njenoj konsolidaciji i stabilizaciji.

O VPI BH:

Vanjskopolitička inicijativa BH (VPI BH; www.vpi.ba) je domaća nevladina i neprofitna organizacija, osnovana 2004. godine u Sarajevu, posvećena promišljanju međunarodnih odnosa i euro-atlantskih integracijskih procesa BiH. Cilj VPI je, pružiti pomoć državnim institucijama pri otkrivanju slabosti i promociji vrijednosti prisutnih u tim procesima, radi povećavanja efikasnosti bh. Institucija u ispunjavanju predstojećih obaveza.
